

Софія ДІХТЯРУК

Здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти КОГПА імені Тараса Шевченка

**ЛОКАЛЬНА ІСТОРІЯ В ІМЕНАХ: РОМАН БЖЕСЬКИЙ І
КРЕМЕНЕЧЧИНА**

Розглядаючи історію як науку про минуле варто підкреслити, що предметом її вивчення стають не лише глобальні явища України та світу, але й часто події конкретно міста чи регіону. В останні роки широкої популярності набуває вивчення минулого окремих місць та діячів, що зробили вагомий внесок у розвиток тієї чи іншої місцевості. Цей напрям отримав у науковій спільноті назву – локальна історія.

Термін «локальний» має латинське походження (*localis* – місце) і може трактуватися не лише українським синонімом «місцевий», але й тим, що не виходить за визначені межі. Локальна історія – це напрям в історичній науці, яка зосереджується на вивченні історії конкретної місцевості, громади, а також осіб причетних до її розвитку.

Цей підхід дозволяє вченим досліджувати та розуміти події чи явища на місцевому рівні, враховуючи унікальні характеристики та особливості кожної спільноти. Розвиток локальної історії, як напряму історичного пізнання припадає на 60–70-ті рр. ХХ ст., а її основоположниками стають британські науковці, що прагнули відійти від усталеної практики вивчення загальних історичних понять та явищ.

Предметом вивчення локальної особи стають не лише окремі події, але й доволі часто діячі, що часто губляться на сторінках популярної історії, проте мають вагоме значення для розвитку різних сфер суспільного життя конкретної місцевості.

Кременеччина – багатий історико-культурний регіон, що подарував історії цілу плеяду персоналіїв: від військових-героїв до видатних науковців та літераторів. Одним із таких «локальних» і водночас маловідомих на загал діячів був Роман Бжеський – талановитий літератор, історик, публіцист та художник, справжній інтелектуал української культури.

Роман Бжеський народився на Чернігівщині у польсько-українській сім'ї. Однак з самого дитинства ідентифікував себе виключно українцем. Дитинство та юність він провів у рідному Чернігівському повіті навчаючись у гімназії з військовим нахилом та заодно став цікавитися громадсько-політичним життям України. Невдовзі коли спалахнули доленосні події Національної революції 1917–1921 рр., Бжеський активно долучається до боротьби українського народу за незалежність працюючи у різних державних відомствах, проте згодом коли старання патріотично налаштованої частини населення були зведені нанівець сусідніми країнами, першочергово більшовицькою Росією, діяч змушений тікати від переслідувань й опиняється у Кременці.

У 1920 р. зупинившись на Кременеччині Роман Бжеський починає активну громадсько-політичну діяльність. Першочергово він має на меті вишколити молоду українську національно-свідому молодь, яка б стала фундаментом для майбутньої незалежної держави.

Щоб реалізувати цю мету, Бжеський організовує в Кременці підпільний гурток «Українознавства», який включає в себе не лише фактологічні знання про історію України, але й містить природничий і суспільствознавчий напрямок, доповнюючи це географічними, економічними та етнографічними відомостями, а також основами держави, нації та націоналізму. Такий комплексний підхід міг гарантувати виховання ідеологічно сформованої та цілеспрямованої патріотичної молоді.

Разом із цим у 20-ті рр. ХХ ст. у центрі Кременця Роман Бжеський відкриває книгарню від «Просвіта», при цьому діяльність його як директора знаходить позитивні відгуки серед основного львівського осередку Товариства.

Кременецький період життя Бжеського відзначається активною творчою діяльністю. У 1923 р. друком виходять його перші літературні твори, присвячені першочергово національній та революційній боротьбі: поема «Срібносиня легенда», вірші «Легенда Крут», «22 січня», «Тим що полягли під Базаром». Окрім цього друком виходять публіцистичні твори громадсько-політичної тематики у яких діяч розмірковує над майбутнім Української держави та вирішенням назрілих соціальних проблем. Сам Роман Бжеський підкреслює важливість вирішення національного питання для майбутнього народу та України загалом.

У Кременці були й написані спогади Романа Бжеського «Згадки з минулого», які присвячені здебільшого темі Першої світової війни та національно-визвольним змаганням 1917–1921 рр.

Роман Бжеський проживав у Кременці у власноруч спорудженому будинку у підніжжі гори Воловиця до 1934 р., коли його підпільний гурток викрито польською владою. Близько тридцяти учасників-гімназистів були арештовані поліцейськими силами разом із своїм наставником. Самому Роману Бжеському та шістьці його прихильників присуджено тюремне ув'язнення. Своє покарання відбував у концентраційному таборі «Береза-Картузька» аж до 1939 р., тобто початку Другої світової війни та умовному «четвертому поділі» Польщі між Третім Рейхом та СРСР.

Повернення до рідних стін відбулося лише у 1941 р., однак це був лише короткотривалий відрізок життя Бжеського у Кременці, перед еміграцією у якій він видав більшість своїх творів та знайшов вічний спочинок.

Дослідження життя та творчості Романа Бжеського яскравий приклад локальної історії де на тлі подій вирізняється саме історичний діяч, якому небайдужа доля краю, що став для нього рідним та батьківщини, служіння ідеям соборності, якій він присвятив усі свої роки. Локальна історія – це цінне джерело пам'яті про минулі покоління, які заслуговують аби їх не забули в сьогодення.

Список використаних джерел

1. Скакальська І. Українська еліта Волині першої половини ХХ ст: нариси життя та діяльності: Монографія. Тернопіль: Астон, 2012. С 123–129.
2. Скакальська І. Історія України в особах: волинська сторінка міжвоєнного періоду ХХ ст. Київ: КНТ, 2017. 94 с.
3. Зіневич Н. Локальна історія: виклики і перспективи. Регіональна історія України. Збірник наукових статей. Випуск 4. С. 27–46.